

**ПЕРЕДПРОЄКТНИЙ МОНИТОРИНГ БІОРИЗНОМАНІТТЯ
ТЕРИТОРІЇ НЕГРЕБІВСЬКОГО РОДОВИЩА ДОЛОМІТІВ**

**Звіт про результати польових досліджень
(серпень – листопад 2025 року)**

Виконавець дослідження:
ТОВ «НВП «ЕКОІНН»
ЄДРПОУ: 45075406

Замовник робіт:
ТОВ «Доломіне»

Юридична адреса: м. Радомишль, Житомирська область, Україна.

Відповідальний виконавець:

Розанов Олександр Володимирович (ТОВ «НВП «ЕКОІНН»)
Ларіонова Дарія Олегівна (ТОВ «НВП «ЕКОІНН»)

Місце виконання робіт:

Житомирська область, Радомишльський район

ЗМІСТ

ВСТУП	3
ОПИСОВА ЧАСТИНА	6
МЕТА І ЗАВДАННЯ МОНІТОРИНГУ	11
МЕТОДИ	13
РОЗДІЛ 1. ФЛОРА ТЕРИТОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ	15
РОЗДІЛ 2. ФАУНА ТЕРИТОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ	22
РОЗДІЛ 3. ЗВ'ЯЗОК ТЕРИТОРІЇ З ПРИРОДООХОРОННИМИ ОБ'ЄКТАМИ	32
РОЗДІЛ 4. ВИДИ ЧЕРВОНОЇ КНИГИ УКРАЇНИ	44
РОЗДІЛ 5. СТАН РОСЛИННОСТІ ТА ОСЕЛИЩ	47
РОЗДІЛ 6. ПОТЕНЦІЙНІ ФАКТОРИ РИЗИКУ	49
ВИСНОВКИ	52

ВСТУП

Передпроектний моніторинг біорізноманіття на території Негребівського родовища доломітів було проведено у серпні, вересні, жовтні та листопаді 2025 року. Чотиримісячний період польових досліджень дав можливість охопити суттєві сезонні зміни в структурі рослинних угруповань та фауністичних комплексів, простежити динаміку стану природних оселищ у фазі завершення вегетації, активної осінньої міграції та початку переходу до зимового періоду. Такий підхід забезпечив отримання всебічної та репрезентативної картини сучасного екологічного стану досліджуваної території, що є ключовою умовою для проведення коректної оцінки впливів запланованої господарської діяльності.

Необхідність виконання передпроектного моніторингу обумовлена положеннями Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» № 2059-VIII, норми якого передбачають обов'язковість формування достовірної базової інформації щодо стану довкілля до початку реалізації проєкту. Враховуючи, що видобування корисних копалин відкритим способом належить до другої категорії видів діяльності, які мають потенційно значний вплив на природне середовище, будь-які помилки або прогалини в описі вихідного стану екосистем можуть зумовити неточності у подальших прогнозах, оцінках ризиків і визначенні заходів із запобігання негативним впливам. Саме тому достовірність і повнота польових екологічних даних є фундаментально важливими в усьому циклі планування діяльності.

Територія Негребівського родовища доломітів розташована в Радомишльському районі Житомирської області поруч із селом Негребівка — найближчим населеним пунктом, що безпосередньо межує з північно-східною частиною ліцензійної площі. Об'єкт займає 50,7 га малопродуктивних земель, розташованих поза межами населених пунктів, що історично використовувалися переважно як пасовища і, частково, сінокоси. У межах ділянки фіксуються також заболочені фрагменти, локальні пониження заплавної рельєфу річки Білка, штучні водотоки та території, порушені гірничими роботами 1970–1980-х років. Попередня антропогенна діяльність, включно з видобуванням доломітів, відіграла суттєву роль у формуванні сучасних ландшафтів, їх просторової мозаїчності, рівня трансформації та екологічної стійкості.

Основною корисною копалиною на родовищі є доломіт, що має стратегічне значення для низки промислових галузей, зокрема для виробництва скла, теплоізоляційних матеріалів та будівельної продукції. Розкриті породи містять також супутні корисні копалини, як-от граніти, гнейси, пегматити та амфіболіти, які формують складний мінералогічний профіль ділянки та визначають характер ґрунтоутворення. Подальша розробка родовища здійснюватиметься відповідно до спеціального дозволу на користування надрами № 5210, чинного до 2030 року, що передбачає дотримання вимог законодавства щодо використання надр і охорони довкілля.

Виконавцем планованої діяльності є ТОВ «Доломіне» (м. Радомишль). Технологія відпрацювання запасів передбачає застосування відкритого способу видобування без проведення вибухових робіт, що дозволяє суттєво зменшити ризик створення сейсмічних коливань, повітряних ударних хвиль та вторинного руйнування природних оселищ. Відповідно до ДСП 173-96, така діяльність належить до III–IV класу небезпеки, для яких встановлюються санітарно-захисні зони від 100 до 300 м. Правильне визначення вихідного стану рослинності й фауни в цих межах є підґрунтям для формування висновків щодо відповідності проекту вимогам екологічної безпеки.

Польові дослідження 2025 року включали комплекс робіт, спрямованих на інвентаризацію флори та фауни, оцінку структури їх популяцій, характеристику природних оселищ, визначення рівня антропогенної трансформації та аналіз екологічної чутливості території. Особлива увага була приділена пошуку видів, занесених до Червоної книги України, а також видів, які охороняються відповідно до міжнародних угод, зокрема Бернської конвенції. Під час моніторингу оцінювалися не лише окремі види, але й стан біотопів та їхня відповідність типам, визначеним Національним каталогом біотопів України та Резолюцією № 4 Постійного комітету Бернської конвенції.

Сезонність проведених обстежень відіграла важливу роль у формуванні всебічної оцінки природних умов території. У серпні здійснювалася фіксація залишків літньої флори та активних стадій комах. Вересень і жовтень дозволили детально проаналізувати осінні зміни, включно з поведінкою птахів у період міграцій, динамікою трав'яного покриву, активністю дрібних ссавців та перформансом оселищ до холодного сезону. Листопад надав можливість охарактеризувати ранні зимові прояви екосистемних процесів, що особливо важливо для оцінки стабільності території.

Узагальнені результати передпроектного моніторингу створюють комплексну наукову основу для подальшого аналізу впливів планованої діяльності на довкілля. Вони дозволяють визначити актуальний стан природних компонентів, оцінити стійкість екосистем до антропогенних навантажень та визначити напрями потенційної екологічної чутливості. Саме на основі таких даних формуються висновки щодо можливих впливів проекту та розробляються ефективні природоохоронні заходи, які є невід'ємною складовою підготовки обґрунтованої та повноцінної оцінки впливу на довкілля.

ОПИСОВА ЧАСТИНА

Негребівське родовище доломітів розташоване в адміністративних межах Радомишльського району Житомирської області, поруч із селом Негребівка, яке є найближчим населеним пунктом та безпосередньо межує з північно-східною частиною ліцензійної площі. Ділянка користування надрами має площу 50,7 га й відповідно до матеріалів землеустрою віднесена до категорії малопродуктивних земель, що історично використовувалися переважно як пасовища та угіддя екстенсивного типу. Значну частину території становлять ділянки відкритого характеру, включно із фрагментами вологих та перезволожених лук, локальними заболоченими площами, місцями стояння води та штучними водотоками, які сформовані як природними факторами, так і наслідками господарської діяльності — зокрема, меліорацією та гідротехнічними заходами минулих років.

У структурі ландшафту простежуються також території, порушені внаслідок гірничих робіт попередніх десятиліть: насипні поверхні, ділянки з відвалами розкривних порід, фрагменти кар'єрних виїмок та трансформованих ґрунтів. Сукупність таких елементів формує специфічний техногенно-природний комплекс, характерний для родовищ, що мають історію відкритої розробки.

Географічне положення

Ділянка родовища знаходиться у північно-східній частині Житомирської області, в межах нижньої частини Поліської низовини — природного регіону, що характеризується рівнинним або слабохвилястим рельєфом із наявністю численних заплавлених форм та понижень. Територія родовища тяжіє до басейну річки Білка, що є правою притокою річки Тетерів — однієї з основних гідрографічних артерій центрального Полісся.

Найближчим населеним пунктом є село Негребівка, яке фактично примикає до ліцензійної площі з північного сходу. На відстані кількох кілометрів розташовані також села Забілоччя (на південь) та Раковичі (на північний схід). Адміністративним центром територіальної громади є місто Радомишль, що лежить орієнтовно за 12 км від території планованої діяльності, а обласним центром є місто Житомир, розташоване приблизно

за 75 км у західному напрямку. Таке розташування визначає логістичні та соціально-побутові особливості доступу до території.

Географічні координати кутових точок ліцензійної площі визначені у спеціальному дозволі на користування надрами № 5210 від 01.11.2010 р., виданому Державною службою геології та надр України. Контур ділянки охоплює компактний фрагмент заплавної частини басейну річки Білка, що визначає природні умови, гідрологічні особливості та структуру рослинного покриву досліджуваної території.

Рис. 1. План маршрутів польового дослідження

Рельєф та гідрологічні умови

Рельєф території Негребівського родовища доломітів характеризується переважно рівнинною морфологічною структурою з незначними висотними коливаннями, що є типовою ознакою заплачних ландшафтів Поліської низовини. Сучасна поверхня сформована внаслідок тривалих процесів акумуляції й переформування алювіальних відкладів, які залягають у межах басейну річки Білка — невеликої, але гідрологічно значущої притоки річки Тетерів. Вирівняний характер території пояснюється домінуванням водно-аккумулятивних процесів, що протягом тривалого часу створювали плоскі поверхні, схильні до сезонного підтоплення й формування тісно пов'язаних із гідрорежимом мікроландшафтів.

На локальному рівні фіксуються численні пониження рельєфу, які мають природне та техногенне походження. Природні зниження є результатом запlavної морфогенези: протягом весняних і осінніх паводків вода річки Білка виходить за межі русла та заповнює прибережні пониження, завдяки чому утворюються ділянки тимчасового або тривалого перезволоження. У цих місцях виникають мікроболота, періодично підтоплювані фрагменти та умови для формування гідрофітних і гігрофітних рослинних угруповань. Вони відіграють важливу роль у стабілізації водного режиму прибережної зони, у формуванні локального мікроклімату та є природними осередками біорізноманіття.

Окрему специфічність рельєфу надають ділянки штучного походження, сформовані внаслідок меліоративної діяльності другої половини ХХ століття. На території широко представлені меліоративні канали та водовідвідні канали, що виконують функцію регуляторів поверхневого стоку та ґрунтових вод. Вони створюють додаткові елементи мікрорельєфу — лінійні заглиблення, які виступають факторами перерозподілу вологи. Окрім того, у межах родовища присутні наслідки попередньої гірничої діяльності: нерівні техногенні уступи, старі кар'єрні виїмки, локальні насипи та розмиті ділянки, які змінюють типіву для заплави рівнинність і утворюють антропогенно трансформовану морфологію поверхні.

Близьке залягання ґрунтових вод визначає гідрогеологічні особливості території: ґрунти часто мають високий ступінь зволоженості, оглеєння та знижену водопроникність. Це сприяє тривалому утриманню вологи в пониженнях і сезонному підтопленню певних ділянок, що впливає на рослинний покрив і формує комплекс природних умов, характерних для заплавних екосистем Полісся. Поєднання природного та техногенного рельєфу формує складну мозаїку ландшафтів, яка безпосередньо визначає структуру оселищ, умови існування видів і загальну екологічну динаміку території.

Геологічна характеристика

Геологічна будова Негребівського родовища доломітів визначається наявністю потужних і промислово-цінних покладів доломітових порід, що залягають у корінному геологічному розрізі досліджуваної території. Доломіти родовища характеризуються стабільним мінералогічним складом, переважанням карбонатної матриці та

властивостями, які роблять їх конкурентоспроможною сировиною для промислового використання — передусім у виробництві скла, будівельних матеріалів та блочної продукції. Їхня структура є наслідком тривалих осадових процесів, що відбувалися у давніх умовах морського чи лагунного середовища.

Над доломітами залягає скельний розкрит, який представлений комплексом магматичних і метаморфічних порід: гранітів, гнейсів, пегматитів та амфіболітів. Ці породи мають значну щільність і стійкість до вивітрювання, формуючи верхню частину розрізу та впливаючи на технологічні особливості розробки родовища. Наявність таких скельних порід передбачає складні гірничі роботи під час зняття розкриття та формування техногенних уступів. У сукупності ці породи становлять супутні корисні копалини, які можуть мати господарське значення, зокрема використовуватися як природний камінь або мінерально-будівельний матеріал.

Геологічна історія освоєння родовища також позначилася на сучасному вигляді території. Розробка розпочалася у 1970-х роках і включала здійснення відкритих гірничих робіт, що призвело до формування відвалів розкритих порід, оголення корінних порід, порушення природного ґрунтового профілю та створення техногенних форм рельєфу. Ці ділянки мають специфічні ґрунтово-екологічні умови: низьку водоутримувальну здатність, порушений шар гумусу, підвищену щільність субстрату та наявність уламкового матеріалу. Усе це зумовлює формування рослинності піонерного типу та уповільнений розвиток природних сукцесійних процесів.

Спеціальний дозвіл № 5210, виданий відповідно до законодавства України про надра, регламентує подальше відпрацювання родовища до 01.11.2030 р. та визначає межі користування надрами, площу родовища й географічні координати кутових точок. Геологічна будова та техногенна трансформація території є ключовими факторами, які впливають на вибір методів розробки, оцінку потенційних впливів на довкілля та формування прогнозу екологічних наслідків.

Сучасний характер землекористування

Сучасне землекористування території Негребівського родовища доломітів формується поєднанням природних, напівприродних та техногенно-трансформованих ділянок, що розподілені мозаїчно в межах ліцензійної площі. На значних територіях

збереглися пасовищні й лучні угіддя, які історично використовувалися місцевими жителями для екстенсивного випасу тварин. Таке використання сприяло формуванню специфічного рослинного покриву — стійких, переважно злаково-різнотравних угруповань, здатних витримувати помірне антропогенне навантаження.

Особливу роль відіграють вологі та перезволожені ділянки, сформовані в межах заплавних понижень річки Білка. Тут збереглися фрагменти природної та напівприродної гідрофільної рослинності, що мають локальне екологічне значення, оскільки виступають оселищами для видів, адаптованих до умов підвищеної вологості. Вони впливають на гідрологічний режим місцевості, сприяють збереженню мікробіотопів і відіграють роль буферних зон між більш сухими площами та техногенними територіями.

Паралельно з природними елементами ландшафту присутні ділянки, які зазнали істотної трансформації внаслідок гірничих робіт 1970–1980-х років. Це відвали розкривних порід, старі виїмки, ділянки оголеного субстрату та насипні поверхні. На таких територіях рослинний покрив представлений переважно рудеральними, піонерними або змішаними угрупованнями, які відзначаються високою екологічною пластичністю та здатністю колонізувати субстрати зі зниженою родючістю. Вторинна сукцесія тут перебуває на ранніх або середніх етапах, що свідчить про відносно недавнє порушення поверхні.

Усі ці типи землекористування формують складну систему ландшафтів, які відрізняються ступенем природності, стійкістю та екологічною чутливістю. Така мозаїчність визначає особливості проведення моніторингу, оскільки кожен тип ділянки потребує окремої оцінки щодо стану рослинності, потенційних ризиків і можливих наслідків господарської діяльності.

МЕТА І ЗАВДАННЯ МОНІТОРИНГУ

Метою передпроектного моніторингу біорізноманіття на території Негребівського родовища доломітів було отримання комплексної, достовірної та репрезентативної інформації про сучасний стан флори, фауни та природних оселищ до початку реалізації планованої діяльності з видобування корисних копалин. Проведення таких досліджень є необхідним етапом підготовки проекту розробки родовища, оскільки саме результати передпроектного моніторингу визначають базовий рівень природного середовища, дають змогу ідентифікувати чутливі елементи екосистем та формують основу для подальшої оцінки впливу на довкілля.

Під час проведення робіт основну увагу було зосереджено на інвентаризації видового складу рослинного та тваринного світу в межах ліцензійної площі та на прилеглих територіях, які потенційно можуть зазнати впливу гірничотехнічних робіт. Важливим завданням було також визначити сучасний стан природних оселищ, охарактеризувати їх цілісність, ступінь антропогенної трансформації та здатність до відновлення.

Особлива увага приділялася виявленню охоронюваних видів рослин і тварин, занесених до Червоної книги України та інших природоохоронних переліків, а також з'ясуванню наявності територій, які можуть відігравати роль важливих місць перебування, гніздування, живлення або сезонних міграцій.

Окремим напрямом досліджень стала оцінка просторової структури природних комплексів та визначення ділянок, чутливих до можливих змін, пов'язаних із розробкою родовища. У межах цього завдання розглядалися умови формування різних типів оселищ — заплавних, лугових, заболочених та техногенно трансформованих — а також їхня стійкість до потенційного порушення ґрунтового покриву, зміни гідрологічного режиму чи збільшення техногенного навантаження.

Важливою частиною роботи було також закладання основи для майбутнього екологічного моніторингу: фіксація ключових точок спостережень, сезонних особливостей видової структури та прийомів, які можуть забезпечити відтворюваність результатів у подальші роки. Проведення моніторингу в серпні–листопаді 2025 року дозволило врахувати завершення вегетаційного періоду, осінні переміщення тварин,

зміни у стані рослинних угруповань і природних оселищ, а також дало змогу сформувавши цілісне уявлення про екологічний стан території перед початком гірничотехнічних робіт.

Таким чином, передпроектний моніторинг встановив вихідний рівень біорізноманіття та природних умов Негребівського родовища доломітів, який є необхідною основою для подальшої оцінки впливів, планування природоохоронних заходів та забезпечення екологічної безпеки майбутньої діяльності.

МЕТОДИ

Польові дослідження у межах передпроектного моніторингу біорізноманіття Негребівського родовища доломітів проводилися у період серпень — листопад 2025 року і були спрямовані на отримання максимально повної інформації про рослинний і тваринний світ території, природні оселища та їх екологічний стан. Методичний підхід базувався на поєднанні маршрутних обстежень, стаціонарних точкових спостережень, описових методів, візуальної реєстрації та аналізу супутніх ознак присутності тварин. Такий комплексний підхід дозволив дослідити різні типи біотопів, властивих території родовища, включаючи заплавні, вологі, лучні, пасовищні та антропогенно трансформовані ділянки.

Дослідження флори здійснювалися шляхом систематичного обходу ключових ділянок з фіксацією видового складу рослинності, домінуючих та супутніх видів, структури рослинного покриву, ступеня зімкненості та характеру рослинних угруповань. Для кожного типу оселищ визначалися провідні екологічні умови — рівень зволоження, тип ґрунтів, ступінь заростання, наявність інвазійних видів або рудеральних угруповань. Окрему увагу приділяли ділянкам із залишками техногенного впливу: відвали, насипи, порушені ґрунти, де формуються специфічні угруповання з високою часткою видів-піонерів. Виявлення рідкісних або охоронюваних видів здійснювалося за методикою детального огляду локальних ділянок з ретельною фотофіксацією.

Фауна досліджувалася за допомогою маршрутних обліків, точкових спостережень і візуального визначення слідів життєдіяльності. Для птахів застосовувалися ранкові та передвечірні маршрути, що дозволяли охопити як осілі види, так і види, що перебувають у стані міграції. Під час спостережень фіксували вид, кількість особин, поведінку, орієнтовні місця перебування та типи оселищ, якими користуються птахи. Усі реєстрації супроводжувалися нотуванням природних умов ділянки, що дозволяє надалі аналізувати їх екологічні переваги.

Обстеження ссавців включало візуальні спостереження, слухові реєстрації та пошук характерних слідів — траєкторій пересування, екскрементів, нір, погризень рослинності чи решток кормової діяльності. Для дрібних ссавців особливо цінною була реєстрація схованок, слідів активності у заростях або на межах біотопів. Земноводні та

плазуни фіксувалися під час огляду заболочених фрагментів, прибережних ділянок, вологих луків та меліоративних каналів, де вони найчастіше зустрічаються у перехідний сезон.

Особливу увагу приділяли оселищам різного типу, оскільки їхня структура й стан суттєво впливають на видовий склад та екологічну цінність території. Для кожного оселища проводилися описові характеристики: структура, доміанти, ступінь порушеності, ознаки деградації або відновлення. Техногенно змінені ділянки досліджували окремо, оскільки саме вони є потенційними зонами майбутнього впливу та можуть трансформуватися під час розробки родовища.

Важливою частиною польових робіт була детальна фотофіксація, яка застосовувалася для всіх ключових спостережень: видів рослин і тварин, елементів ландшафту, стану оселищ, техногенних ділянок. Фото- і відеоматеріали стали основою для подальшої верифікації визначених видів та підтвердження польових висновків.

Усі дані збиралися з урахуванням сезонної динаміки. Проведення моніторингу впродовж чотирьох місяців — серпня, вересня, жовтня та листопада — дозволило врахувати різні етапи розвитку рослинності, завершення вегетації, осінні переміщення та зміни поведінки тварин, сформовані погодними умовами та переходом до зимового періоду.

Сукупність застосованих методів дозволила отримати всебічну характеристику біорізноманіття та стану природних оселищ Негребівського родовища доломітів, що є необхідною основою для подальшої оцінки впливу планованої діяльності на довкілля.

РОЗДІЛ 1. ФЛОРА ТЕРИТОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ

Рослинний покрив території Негребівського родовища доломітів характеризується складною багатошаровою структурою, яка сформувалася в умовах поєднання природних екологічних градієнтів та багаторічного техногенного впливу, зумовленого проведенням гірничих робіт і господарським використанням прилеглих земель. Мозаїчність рослинного покриву є наслідком взаємодії різних типів біотопів — заплавлених, остепнених, вологих, деградованих та техногенно порушених. Таке різноманіття формує складний комплекс фітоценозів, що перебувають на різних стадіях вторинної сукцесії.

На ділянках із відносно стабільним зволоженням і добре розвиненим ґрунтовим профілем спостерігаються фрагменти справжньої лучної рослинності, де переважають мезофітні злаки. У цих ценозах домінують *Festuca pratensis*, *Poa pratensis* та *Phleum pratense*, що утворюють рівномірно зімкнений травостій із густою дерниною. Висока щільність їх кореневої системи сприяє фіксації верхніх ґрунтових горизонтів, запобіганню ерозії та стабілізації водного режиму. На багатьох ділянках ці види формують фізіономічно визначальні угруповання, характерні для природних заплавлених екосистем.

Рис. 1.1 Панорама території дослідження.

Poa pratensis є індикатором оптимального водного режиму та середнього рівня антропогенного навантаження. Рослина формує щільні дернини, використовуючи вегетативне розмноження за допомогою коротких кореневищ. Її участь у фітоценозі свідчить про збереження певних залишків природної лучної екосистеми, які не були повністю трансформовані внаслідок експлуатації родовища.

На більш підвищених, сухіших ділянках з легкими, малопотужними або значно деградованими ґрунтами переважають остепнені лучні комплекси. Тут домінують *Agrostis vinealis*, *Elytrigia intermedia* та *Poa angustifolia*. Їхня присутність свідчить про тенденції до ксерофітизації флори — тобто збільшення питомої частки видів, здатних протистояти дефіциту вологи, різким температурним коливанням та інтенсивній інсоляції.

Особливо показовою є участь *Agrostis vinealis*, яка поширюється на відкритих, пересихаючих субстратах. Цей вид часто заселяє деградовані ділянки, де ґрунт утратив структуру й природний гумусовий горизонт. У таких місцях рослинність стає розрідженою, із численними проміжками оголеної поверхні, що свідчить про незавершені стадії сукцесійного відновлення.

Рис. 1.2 Мітлиця виноградникова (*Agrostis vinealis* Schreb.): характерний вигляд виду, поширеного на остепнених та сухіших лучних ділянках території дослідження.

Угруповання з домінуванням *Agrostis vinealis* та *Elytrigia intermedia* є важливим маркером того, що значна частина території піддається природним, але повільним процесам самовідновлення після механічного руйнування. Такі ценози слугують своєрідною проміжною ланкою між повністю деградованими та більш стабілізованими луками.

Ділянки, що тривалий час використовувалися як пасовища, характеризуються наявністю спеціалізованих пасовищних ценозів із переважанням *Deschampsia cespitosa* та *Nardus stricta*. Ці види зберігають життєздатність за умов регулярного випасу, витоптування, переущільнення ґрунту та періодичних коливань вологості. Накопичення щільних дернин *Deschampsia cespitosa* утворює характерний мікрорельєф, що впливає на місцеві умови зволоження та перешкоджає подальшому руйнуванню ґрунтів.

Рис. 1.3 Щучниця дерниста (*Deschampsia cespitosa* (L.) P. Beauv.): типовий вигляд виду, що трапляється на вологих та зволжених лучних ділянках території дослідження.

Такі угруповання можна вважати стабілізованими вторинними екосистемами, які, незважаючи на трансформованість, виконують важливу ґрунтозахисну функцію й

забезпечують відновлення природної біотичної структури в межах експлуатованих територій.

У заплавних пониженнях збереглися ділянки болотної та надмірно зволоженої рослинності. Тут фіксуються осокові та високотравні формації за участю *Carex lasiocarpa* та *Eriophorum vaginatum*. Ці види є типовими гігрофітами, що потребують стійкого надходження вологи та формують угруповання з підвищеним накопиченням органічної біомаси. Участь цих видів свідчить про локальні ділянки з мінімальною антропогенною трансформацією природного водного режиму.

Рис. 1.4 Осока пухнастоплідна (*Carex lasiocarpa* Ehrh.): характерний вигляд виду, притаманного вологим та заболоченим ділянкам у межах території дослідження.

Дані угруповання відіграють роль водорегулятора, сприяють боротьбі з пересиханням та є природними акумуляторами органічної речовини, створюючи передумови для формування торфових горизонтів у разі тривалої стабілізації.

Уздовж водотоків сформувалися стійкі деревно-чагарникові вербові зарості за участю *Salix alba*, *Salix fragilis*, *Salix cinerea*, *Salix pentandra*, *Salix triandra* та *Salix viminalis*. Потужні кореневі системи цих видів виконують функцію природного укріплення берегів, зменшуючи ризик розмивання потоковими водами. Крони цих рослин створюють затінення, яке пом'якшує температурні коливання й забезпечує формування специфічного мікроклімату для прибережних біотопів.

Присутність різноярусних вербових заростей є показником того, що навіть на техногенно трансформованих територіях продовжують функціонувати природні протиерозійні механізми.

Найбільш трансформовані ділянки території — відвали, порушені поверхні та технічні майданчики — вкриті рудеральними й адвентивними угрупованнями. Природна сукцесія на цих ділянках відбувається за рахунок видів із високою екологічною пластичністю: *Erysimum cheiranthoides*, *Barbarea vulgaris*, *Capsella bursa-pastoris*, *Taraxacum officinale*, *Arctium lappa*, *Plantago major*, *Equisetum arvense*, *Medicago sativa*, *Medicago lupulina*.

Рис. 1.5 Кульбаба лікарська (*Taraxacum officinale* F.H.Wigg.): типовий представник рудеральної та лучної флори, поширений на порушених і відкритих ділянках території дослідження.

Taraxacum officinale відзначається здатністю швидко освоювати відкриті субстрати завдяки генеративному та вегетативному розмноженню й ефективному розповсюдженню насіння. Разом із бобовими видами (*Medicago sativa*, *M. lupulina*) воно сприяє початковому ґрунтоутворенню, збагачуючи субстрат органічними рештками та азотом.

Такі угруповання є початковими етапами відновлення природного рослинного покриву на відвалах та порушених землях і свідчать про природну здатність екосистеми до саморегуляції навіть за умов активної техногенної трансформації.

У ході проведення комплексних польових досліджень, що включали маршрутні обстеження, детальні огляди ключових біотопів, оцінку потенціально цінних для охоронюваних видів мікрооселищ, а також аналіз екологічних умов, **видів судинних рослин, занесених до Червоної книги України, Європейського Червоного списку, Додатків Бернської конвенції чи інших міжнародних охоронних переліків, на території Негребівського родовища доломітів не виявлено.**

Відсутність таких видів була підтверджена як прямими спостереженнями, так і шляхом зіставлення умов середовища з типовими екологічними вимогами потенційно присутніх рідкісних таксонів. У процесі обстеження були також враховані ділянки, які *теоретично* могли б виступати біотопами для охоронюваних видів (заплавні мікронизження, фрагменти заболочених площ, мало трансформовані вербові зарості), проте за результатами детального аналізу встановлено, що ці території не відповідають діапазону оптимальних факторів середовища для більшості видів із охоронним статусом.

Зафіксовані на ділянці види належать переважно до групи широко поширених та екологічно пластичних рослин, характерних для трансформованих ландшафтів із тривалим техногенним і пасовищним навантаженням. Усі зареєстровані види мають достатній потенціал до адаптації в умовах порушеної гідрології, зміненого ґрунтового профілю, регулярного механічного впливу або часткового порушення дернини. Ці

рослини формують ценози, що притаманні вторинним, сукцесійним та антропогенно зміненим середовищам, і не потребують особливих заходів охорони на законодавчому рівні.

Слід зазначити, що характер існуючих угруповань — лучних, остепнених, пасовищних, рудеральних та техногенно-адаптованих — є типовим для територій зі значною історією техногенного впливу. Такі рослинні комплекси, як правило, не створюють умов для існування рідкісних або вибагливих до стану середовища видів, які потребують специфічних, стабільних і мало трансформованих біотопів для підтримання своїх популяцій. У межах досліджуваної території відсутні такі ключові екологічні ніші, як ділянки із незайманим болотним режимом, старовікові лісові масиви, кальцефільні скелі природного походження, багаті на рідкісні мікрогабітати долинні комплекси — саме ті середовища, які зазвичай асоціюються з оселищами охоронюваних видів флори.

Важливим також є те, що проведені дослідження охопили не лише домінуючі фітоценози, але й малопотужні, рудеральні, периферійні й техногенні ділянки, де теоретично можуть з'являтися окремі рідкісні або адвентивні таксони. Проте навіть у межах таких локальних біотопів не було виявлено видів, які підлягають спеціальній охороні на міжнародному чи державному рівнях. Це свідчить про високий ступінь антропогенної трансформації ландшафту, що не залишає значущих природних осередків для формування стійких популяцій рідкісної флори.

Узагальнюючи результати оцінки охоронного статусу флори, слід підкреслити, що територія родовища характеризується низьким рівнем природоохоронної цінності в аспекті флористичного різноманіття, оскільки її сучасний рослинний покрив сформований переважно з видів, що легко пристосовуються до антропогенних змін. Найвні фітоценози можуть виконувати ґрунтозахисні та стабілізаційні функції, однак вони не мають високої природоохоронної значимості через відсутність рідкісних, зникаючих або ендемічних видів.

РОЗДІЛ 2. ФАУНА ТЕРИТОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ

Тваринний світ Негребівського родовища доломітів формує комплекс, що безпосередньо відображає мозаїчний характер ландшафтів території, а також особливості просторової структури біотопів, які склалися в результаті тривалого поєднання природних і антропогенних факторів.

Сучасна фауна території репрезентована видами, притаманними відкритим лукам, вологим заплавленим ділянкам, прибережним смугам меліоративних каналів та техногенно порушеним територіям. Така різноманітність умов середовища забезпечує існування комплексу видів, характерних для межі Полісся та Лісостепу, а також типових представників антропогенно трансформованих екосистем, які здатні підтримувати життєвий цикл у середовищах із частково порушеною структурою ґрунтово-рослинного покриву.

Польові обстеження, виконані у серпні–листопаді 2025 року, відобразили осінню сезонність фауністичних процесів, коли активність більшості теплолюбних і термофільних видів поступово знижується, тоді як мобільність і частота появи видів, що здійснюють переміщення між кормовими та захисними територіями, зростає. У цей період територія активно використовується як транзитне середовище для окремих птахів, а також як локальний осередок існування амфібій і плазунів, які тяжіють до вологих біотопів зі стабільною температурою. Зоокомплекс території складається з кількох груп, серед яких домінують птахи та комахи, тоді як представники герпетофауни, дрібні ссавці та непрямі сліди більших ссавців зустрічаються менш регулярно, але показові для середовища.

Значну роль у структурі фауни відіграє орнітофауна, оскільки різні типи місцезростань створюють сприятливі умови для харчування, короткочасного перебування та сезонних переміщень птахів. На відкритих лучних просторах зустрічаються дрібні види, характерні для агроландшафтів, які використовують щільний травостій і рудеральні елементи рослинності як джерело корму, зокрема насіння бур'янів і дрібних комах. Прибережні чагарникові смуги меліоративних каналів виконують функцію природних укриттів, необхідних для денного відпочинку малих птахів, а також забезпечують наявність дрібних членистоногих, що зберігають активність у пізньоосінній період.

Рис. 2.1 Горобець польовий (*Passer montanus*): типовий представник дрібної орнітофауни відкритих та напіввідкритих ділянок території дослідження.

У межах території були також виявлені синантропні види птахів, притаманні антропогенно модифікованим середовищам: горобець польовий *Passer montanus*, сорока звичайна *Pica pica*, галка звичайна *Coloeus monedula*, ворона сіра *Corvus cornix*, голуб сизий *Columba livia domestica*, синиця велика *Parus major* та ластівка сільська *Hirundo rustica*. Ці види є екологічно пластичними та здатні освоювати порушені ділянки із фрагментами чагарників, техногенними майданчиками й відкритими ландшафтами. Вони не лише використовують територію для годування, але й часто виконують роль індикаторів ступеню антропогенного навантаження, оскільки їх присутність пов'язана зі зміною кормової бази та доступністю гніздових ніш.

Біля водотоків, меліоративних каналів та заплавної знижень потенційно можуть з'являтися й водно-болотні види птахів, однак у ході польових обстежень таких видів не зафіксовано, що узгоджується з тим, що територія не містить повноцінних водних дзеркал чи стаціонарних заболочених ділянок, сприятливих для довготривалого перебування цих груп.

У складі герпетофауни, яка охоплює земноводних і плазунів, домінують найпоширеніші представники регіону, що тяжіють до вологих і добре прогрітих мікрооселищ. Серед них – жаба гостроморда *Rana arvalis*, жаба ставкова *Pelophylax lessonae* та ропуха сіра *Bufo bufo*, що трапляються на заплавах луках, у прибережних смугах каналів і в місцях із тривалим утримуванням води. Їх присутність свідчить про збереження локальних ділянок, придатних для існування земноводних у перехідний сезон, коли частина їх популяцій уже перейшла в стан зниженої активності. Популяції цих видів характеризуються здатністю використовувати невеликі водойми або навіть тимчасові каюжі для кормового та сезонного перебування.

До плазунів, потенційно присутніх на території, належить ящірка прудка *Lacerta agilis*, для якої характерні відкриті добре освітлені ділянки з нагрітою поверхнею ґрунту, наявністю каміння або техногенних елементів, що виконують функцію мікротермальних укриттів. Саме цей вид було ідентифіковано під час польових маршрутів.

Рис. 2.2 Ящірка прудка (*Lacerta agilis* L.): типовий представник герпетофауни регіону, що трапляється на відкритих та добре прогрітих ділянках території дослідження.

Вуж звичайний *Natrix natrix* є типовим мешканцем заплав і може траплятися поблизу водойм та заболочених фрагментів, де існують умови для полювання на дрібних

земноводних та риб. Незважаючи на відсутність візуальних реєстрацій під час обстежень, екологічні умови території допускають його епізодичне перебування. Інші регіонально поширені види, такі як гадюка звичайна *Vipera berus* та веретільниця ламка *Anguis fragilis*, були зафіксовані в ширших околицях, але не зустрічалися безпосередньо на маршрутах досліджень, що пов'язано з особливостями сезону та відсутністю оптимальних для них оселищ у межах ділянки.

Рис. 2.3 Вуж звичайний (*Natrix natrix* L.): типовий представник герпетофауни заплавлених і прибережно-вологих біотопів, потенційно присутній на території дослідження.

Ссавці представлені низкою видів, характерних для агроландшафтів, людських поселень та напіввідкритих територій. На відкритих луках і поблизу чагарникових заростей трапляються дрібні гризуни, які відіграють ключову роль у формуванні кормових ланцюгів та забезпечують живлення для дрібних хижаків і хижих птахів. Серед синантропних видів відомі миша хатня *Mus musculus*, пацюк сірий *Rattus norvegicus*, куниця кам'яна *Martes foina* та тхір чорний *Mustela putorius*. Крім того, у регіоні відзначено кажана пізнього *Eptesicus serotinus*, який може періодично використовувати господарські споруди та старі деревостани для денного відпочинку.

Присутність більших ссавців, таких як козуля *Capreolus capreolus* чи кабан *Sus scrofa*, має епізодичний характер і пов'язана переважно з міграційними або кормовими переміщеннями між сусідніми лісовими масивами. У польових дослідженнях було зафіксовано характерні сліди активності *Sus scrofa*, пов'язані з риттям і пошуком корму на вологіших ділянках території.

Рис. 2.4 Сліди життєдіяльності дикого кабана (*Sus scrofa* L.): характерні виямки та порушення ґрунтового покриву, зафіксовані на території дослідження.

У безхребетних угрупованнях домінують комахи, характерні для лучних, рудеральних та вологих біотопів, а також для територій, що межують із сільськогосподарськими угіддями. У ході польових обстежень виявлено низку фітофагів, які активно використовують наявну рослинність як кормову базу й здатні швидко заселяти відкриті ділянки з порушеним або спрощеним рослинним покривом. Зокрема, були зафіксовані кілька видів комах-шкідників, що є типовими для агроландшафтів, а їхня присутність відображає ступінь антропогенного перетворення території та трофічні зв'язки між прилеглими угіддями та техногенно зміненими ділянками.

Одним з найбільш поширених представників є буряковий довгоносик *Bothynoderes punctiventris* — поліфаг, що заселяє переважно відкриті, добре прогріті ділянки ґрунту. Імаго цього виду зимують у ґрунті, а активізуються навесні, що зумовлює їх накопичення на територіях із розпушеною поверхнею субстрату. У межах родовища умови техногенно порушених ділянок, а також наявність рудеральної рослинності створюють сприятливі мікрооселища для цього виду. Довгоносики здатні живитися різними видами бур'янів та культурних рослин, що пояснює їх присутність в екотонах між родовищем та прилеглими орними землями.

Рис. 2.5 Буряковий довгоносик (*Bothynoderes punctiventris*): типовий представник фітофагів, зафіксований на техногенно трансформованих та рудеральних ділянках території дослідження.

Також виявлено лучного метелика *Loxostege sticticalis* — типового представника лучно-степових екосистем, який відзначається високою чисельністю у роки масового розмноження. Цей вид є фітофагом широкого профілю, а його личинки здатні пошкоджувати значну кількість трав'янистих рослин. Мозаїчна структура лучної та рудеральної рослинності на території створює оптимальні умови для відкладання яєць

та виведення личинок, оскільки вид тяжіє до ділянок із відкритим ґрунтом та достатньою кількістю кормових рослин.

Озима совка *Agrotis segetum* є ще одним характерним мешканцем агроландшафтів, що активно проникає у суміжні території. Личинки цього виду (так звані «ґрунтівки») ведуть прихований спосіб життя, живлячись підземними частинами рослин або перегризаючи молоді стебла на рівні ґрунту. Техногенно порушені ділянки та місця з недостатньо сформованою дерниною є привабливими для совок, оскільки забезпечують легкий доступ до ґрунту та відсутність щільного рослинного покриву, що сприяє їх розвитку. Присутність *Agrotis segetum* у межах родовища логічно пов'язана з близькістю ріллі та кормових площ, де вид формує стійкі локальні популяції.

Рис. 2.6 Озима совка (*Agrotis segetum*): типовий фітофаг агроландшафтів, зафіксований у межах досліджуваної території.

Серед зафіксованих комах особливо виразним і поширеним видом є колорадський жук *Leptinotarsa decemlineata* — типовий фітофаг пасльонових культур.

Його наявність у межах території відображає вплив прилеглих сільськогосподарських полів, які слугують джерелом міграції як дорослих особин, так і личинок. Оскільки техногенні ділянки здебільшого позбавлені культурної рослинності, міграції жука мають транзитний характер, а його тривале перебування можливе лише на ділянках із рудеральними представниками пасльонових або на смугах бур'янів, що збереглися з попередніх сезонів.

Також зафіксовано плодожерку *Cydia pomonella* — шкідника плодових дерев, який може мігрувати на значні відстані при наявності відповідних кормових об'єктів у межах висотної доступності. Поява цього виду вказує на існування певних елементів садових або лісосадових насаджень у ширших межах регіону, а також на здатність популяцій до розселення в умовах зміненої структури ландшафту.

Рис. 2.7 Плодожерка яблунева (*Cydia pomonella*): типовий представник комах-фітофагів, що трапляється в межах території дослідження.

Загалом присутність зазначених фітофагів підтверджує активний трофічний зв'язок території родовища з прилеглими сільськогосподарськими ландшафтами.

Сусідство з орними землями забезпечує регулярне проникнення видів, які використовують бур'яни й техногенно порушені ділянки як проміжні або допоміжні оселища. Крім того, значна частка відкритих поверхонь зі спрощеною рослинністю створює умови для інтенсивного розвитку личинок фітофагів, що є характерною ознакою екосистем, які перебувають на стадіях вторинної сукцесії.

Рис. 2.8 Колорадський жук (*Leptinotarsa decemlineata*): типовий представник комах-фітофагів, що трапляється на рудеральних і агроландшафтних ділянках території дослідження.

Загалом, структура фауни території демонструє сталу відсутність рідкісних, екологічно вибагливих до умов середовища або чутливих до антропогенного навантаження видів, що є очікуваним результатом з огляду на характер сучасного стану біотопів родовища. У межах проведених маршрутних обстежень не зафіксовано тварин, які входять до Червоної книги України, а також таких, що підлягають охороні згідно з Резолюцією 6 Бернської конвенції чи належать до регіонально рідкісних для Житомирської області. Це свідчить про те, що територія не створює специфічних умов, необхідних для існування таких груп тварин, і не містить мікробіотопів, які могли б бути осередками їх постійного перебування.

Виявлений видовий склад фауни відображає типовий набір тварин, характерний для природних та напівприродних екосистем, що тривалий час зазнають різного ступеня антропогенного впливу. Види, які були зареєстровані під час обстеження, належать до числа широко розповсюджених та екологічно пластичних, тобто здатних ефективно пристосовуватися до змінених умов середовища, включно з техногенними поверхнями, рудеральною рослинністю, фрагментацією простору та періодичними порушеннями ґрунтового покриву.

Отже, фауністичний комплекс території сформований видами, які властиві для ландшафтів із тривалою історією антропогенної трансформації, та не містить ознак концентрації рідкісних чи охоронюваних таксонів. Це узгоджується з результатами офіційних обстежень і підтверджує, що фауна родовища є типовою для умов регіону та відповідає сучасному екологічному стану території, який склався внаслідок багаторічної господарської діяльності та природних процесів вторинної сукцесії.

РОЗДІЛ 3. ЗВ'ЯЗОК ТЕРИТОРІЇ З ПРИРОДООХОРОННИМИ ОБ'ЄКТАМИ

3.1. Екологічна мережа

Екологічна мережа Житомирської області становить основу регіональної системи охорони природних ландшафтів, підтримання біорізноманіття та забезпечення збалансованого функціонування екосистем, які історично сформувалися в межах області. Вона створена з метою гарантування просторової зв'язаності природних комплексів, що дозволяє підтримувати безперервний обмін генетичним матеріалом між популяціями, забезпечувати стабільність природних процесів і мінімізувати фрагментацію природних середовищ існування.

Житомирська область вирізняється своєрідним поєднанням поліських та лісостепових природних рис. Така ландшафтна структура зумовлює високу різноманітність екосистем, серед яких збереглися значні площі лісів, боліт, торфовищ, річкових долин і заплав, що мають цінність не лише на регіональному, а й на національному та міжнародному рівнях. У зв'язку з цим формування екологічної мережі в регіоні є важливим інструментом для збереження відносно стабільних ділянок природи, які досі зберегли ознаки малотрансформованих ландшафтів.

У 2010 році була затверджена регіональна схема екологічної мережі Житомирської області, що включає понад 342 тис. гектарів, тобто приблизно 12 % площі області. До її складу увійшли найбільш цінні природні масиви, що виконують функції природних ядер: розлогі болота, масиви поліських лісів, долини річок, у тому числі заплави Тетерева та Случі, які протягом тривалого часу залишалися малопорушеними. Багато з цих територій мають ключове значення для збереження рідкісних видів флори та фауни, міграційних коридорів птахів та охорони природних процесів, що відбуваються в межах регіону.

Екомережа області вибудована як система ключових природних осередків і протяжних природних коридорів, які пов'язують між собою великі масиви природної рослинності. У її структурі поєднані національні, міжрегіональні та регіональні елементи, що охоплюють лісові масиви, болота, торфовища, водно-болотні угіддя, заплавні та лісостепові комплекси. Враховані також території міжнародного значення: зокрема, важливі для охорони птахів території (ІВА), що формують критично важливі ділянки для міграційних та гніздових популяцій. Частина таких природних комплексів

перебуває під охороною міжнародних договорів або включена до світових природоохоронних мереж.

Хоча Негребівське родовище доломітів не входить до складу жодного елемента екологічної мережі, його розташування визначається у контексті близькості до низки важливих природних територій. Найближчим елементом екомережі є Довбисько-Мальованська сполучна територія національного рівня, що наближається до межі планованої діяльності приблизно на 2,5 км. Ця територія функціонує як значущий природний коридор, що з'єднує Мальованське природне ядро Хмельниччини з Надслучансько-Коростишівським екологічним коридором. У межах цього коридору зберігаються фрагменти природних і напівприродних ландшафтів — переважно лісових і частково заплавних, які забезпечують переміщення видів між великими природними масивами та підтримують їх генетичний обмін.

Ще одним важливим елементом, розташованим приблизно за 9 км на захід, є Тетерівський природний коридор міжрегіонального значення. Його основу становить долина річки Тетерів, разом із прилеглими болотними та лісовими територіями. Ця ділянка не лише виконує функцію внутрішньообласного природного сполучення, а й є ключовим коридором між Київською та Житомирською областями. Структурно він збігається з об'єктом Смарагдової мережі «Teteriv river valley», що підкреслює його природоохоронне значення на міжнародному рівні та підтверджує важливість збереження природних процесів, пов'язаних із функціонуванням долини річки.

Приблизно за 12 км від родовища знаходиться Коростишівська ключова територія національного рівня, яка являє собою велике природне ядро. У його межах зосереджено низку цінних природоохоронних об'єктів: заказники, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, гідрологічні та геологічні пам'ятки природи. Територія характеризується значними лісовими масивами, болотними ділянками та низкою унікальних природних комплексів, які мають високу екологічну та наукову цінність. Вона повністю відповідає території об'єкта Смарагдової мережі «Korostyshivskiyi», що свідчить про її роль у міжнародній системі охорони природи.

У зоні потенційного впливу Негребівського родовища **відсутні** водно-болотні угіддя, що охороняються відповідно до Рамсарської конвенції, а також території, занесені до природної спадщини ЮНЕСКО чи землі, зарезервовані для подальшого

заповідання. Це означає, що, попри наявність у відносній близькості кількох важливих природних елементів екологічної мережі, сама ділянка планованої діяльності та її санітарно-захисна зона не перетинають територій з підвищеною природоохоронною чутливістю.

З огляду на просторову віддаленість ключових природних елементів та характер природного середовища навколо родовища, вплив планованої діяльності на регіональну екологічну мережу оцінюється як мінімальний і перебуває в межах екологічно допустимих показників. Територія планованої діяльності не виконує функцій транзитного коридору чи природного ядра і не здійснює суттєвого впливу на структурну цілісність регіональної екомережі.

3.2. Природно-заповідний фонд

Природно-заповідний фонд Житомирської області є ключовим структурним елементом регіональної екологічної системи, який забезпечує довготривале збереження природних ландшафтів, стабільність екологічних процесів та охорону біорізноманіття. Територія області характеризується високим рівнем природної цінності, що формувалася протягом тривалого часу в умовах мінімального антропогенного впливу на окремі ділянки, зокрема на значні площі поліських лісів та болотних масивів. Така природна різноманітність відображена у широкому представленні об'єктів природно-заповідного фонду різних категорій охорони.

Станом на 2024 рік на території Житомирської області функціонує 242 об'єкти природно-заповідного фонду загальною площею понад 138 тис. гектарів. До їх складу входять заказники різних типів, заповідні урочища, пам'ятки природи, а також території ботанічного, ландшафтного, гідрологічного та геологічного профілю. Основну частину площі ПЗФ становлять ліси, підпорядковані ДП «Ліси України», які зберегли найбільш цінні природні комплекси Полісся і виконують важливі екологічні функції: підтримання водного балансу, регуляцію кліматичних умов та стабілізацію складу місцевих флористичних і фауністичних угруповань.

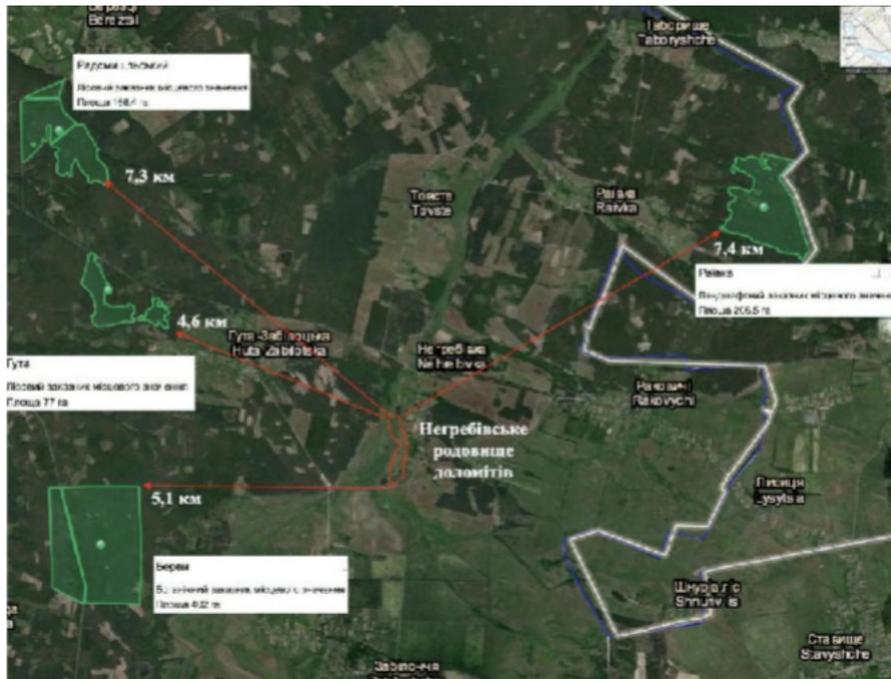

Рис. 3.2.1. Розташування об'єктів ПЗФ відносно Негребівського родовища доломітів

Попри значну розгалуженість та високу щільність природоохоронних територій у межах області, сама територія Негребівського родовища доломітів не входить до складу жодного об'єкта природно-заповідного фонду. Крім того, вона не межує з охоронюваними природними територіями і не утворює з ними спільного екологічного простору чи природного коридору. Проте в навколишньому регіоні розташовано кілька важливих природних ділянок, які формують загальний екологічний фон місцевості, визначають природну структуру регіону та репрезентують осередки збереження лісових, болотних і заплавних екосистем.

Найближчі об'єкти ПЗФ розташовані на відстані від 4,6 до 8,4 км від родовища, що повністю виключає можливість їх прямої взаємодії з територією планованої діяльності. Найближчим природоохоронним об'єктом є ботанічний заказник місцевого значення «Берви», віддалений приблизно на 5 км. Його створено з метою охорони рідкісних ранньоквітучих видів флори, таких як сон-трава та конвалія травнева. Заказник розташований у межах лісових масивів, де переважають соснові та змішані ліси, які зберегли природний характер та досі залишаються малотрансформованими. Незважаючи на географічну близькість цього об'єкта до Негребівського родовища доломітів, він не має спільної межі з ділянкою планованої діяльності, а відсутність

безперервного природного середовища між ними не створює передумов для екологічного зв'язку чи взаємного впливу.

У радіусі 7–8 км від родовища розташовані також кілька лісових заказників, зокрема «Гута» та «Радомишльський», а також ландшафтний заказник «Раївка». Ці території охоплюють лісові масиви, що характеризуються високою збереженістю деревостанів, природною структурою рослинного покриву та наявністю місцевих популяцій тварин, типових для поліських лісових екосистем. Проте всі ці об'єкти знаходяться у структурно відокремлених лісових масивах, які не контактують із землями родовища. Між родовищем і відповідними заказниками розташовані значні площі сільськогосподарських угідь і елементи агроландшафту, що усувають можливість прямої екологічної взаємодії.

Ще одним важливим природоохоронним елементом, що впливає на ширший регіон, є охоронні ділянки, включені до структури Коростишівської ключової території та Тетерівського природного коридору. Однак і ці природні комплекси знаходяться на значній віддаленості (9–12 км від родовища). До їх складу входять такі об'єкти природно-заповідного фонду, як гідрологічний заказник «Галове болото», зоологічний заказник «Боброве болото», ботанічні заказники «Жовтневе» та «Конвалія», а також ряд лісових і геологічних пам'яток природи. Усі ці території виконують важливу природоохоронну функцію і належать до системи природних ядер області, проте їх просторове положення не утворює жодного перетину з ділянкою планованої діяльності.

У межах потенційної зони впливу Негребівського родовища не виявлено жодного з міжнародно визнаних типів охоронних територій — таких як водно-болотні угіддя, що підлягають охороні Рамсарської конвенції, об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО або землі, зарезервовані для подальшого заповідання. Це свідчить про відсутність територій підвищеної природоохоронної чутливості, які могли б зазнати ризику погіршення стану від діяльності на родовищі.

Загальна оцінка просторової структури природно-заповідного фонду регіону підтверджує, що хоча навколо родовища дійсно розташована низка важливих охоронюваних природних територій, жодна з них не має безпосереднього територіального контакту з ділянкою планованої діяльності. Вони не охоплюють санітарно-захисну зону родовища та не перетинаються з чинними або планованими

виробничими об'єктами. Негребівське родовище доломітів є ізольованою ділянкою, оточеною переважно сільськогосподарськими угіддями та територіями, які зазнали попередніх техногенних змін, що додатково зменшує ймовірність потенційного впливу на природно-заповідні об'єкти.

Таким чином, аналіз просторового розміщення природно-заповідного фонду в контексті планованої діяльності засвідчує, що територія родовища та її санітарно-захисна зона не входять до складу жодного об'єкта ПЗФ, а найближчі природоохоронні території перебувають на такій відстані, яка не створює умов для їхнього впливу або екологічного ризику.

3.3. Смарагдова мережа

Смарагдова мережа є європейською системою охоронюваних природних територій, яка створена в рамках Бернської конвенції з метою довгострокового збереження природних оселищ, рідкісних видів флори та фауни, а також підтримання стабільності екосистем на території Європи. Вона є важливим елементом міжнародної природоохоронної політики, оскільки передбачає збереження не окремих видів, а цілих природних комплексів, що забезпечують існування і відтворення біорізноманіття в широкому ландшафтному масштабі. Україна як країна-учасниця Бернської конвенції бере участь у формуванні та підтриманні цієї мережі, визначаючи території, які мають особливу природну цінність у контексті європейського біорізноманіття.

Житомирська область належить до регіонів, де сформовано кілька просторих і значущих природних комплексів, включених до Смарагдової мережі. Це пояснюється особливостями її природної будови: область поєднує поліські лісові масиви, значні площі болотних і торфових екосистем, заплавні ландшафти річок, а також ділянки, що зберегли природну структуру рослинного й тваринного світу. Полісся в межах Житомирщини є одним із найбільш цінних природних регіонів України, що містить унікальні біотопи, здатні підтримувати існування рідкісних видів, важливих у масштабах усєї Європи.

Хоча територія Негребівського родовища доломітів не охоплює жодної ділянки Смарагдової мережі і не входить до її складу як оселище чи природний коридор, у

відносній близькості розташовані кілька ключових територій цієї системи, які визначають екологічний контекст у ширших межах регіону. До них належать два великі природні комплекси міжнародної природоохоронної значущості — «Teteriv River Valley» (UA0000320) та «Korostyshivskiy» (UA0000165). Обидві території включені до європейського переліку важливих природних осередків, що підтверджує їх значення для збереження біорізноманіття, підтримання природних процесів та функціонування екологічних зв'язків у регіоні.

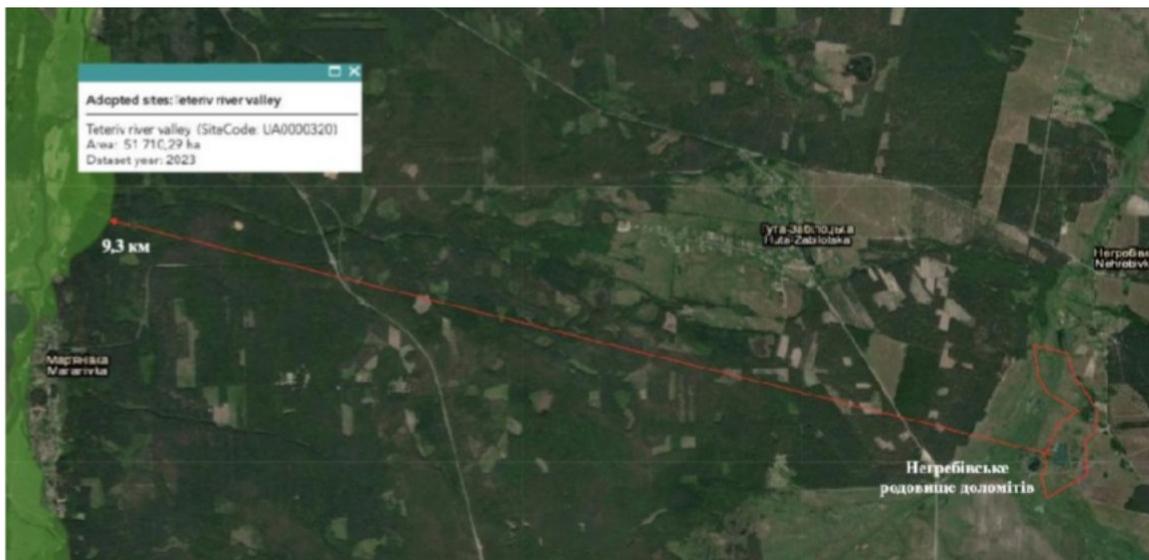

Рис. 3.3.1. Розташування Негребівського родовища доломітів відносно територій Смарагдової мережі Teteriv river valley (UA0000320)

Найближчим до Негребівського родовища є об'єкт Смарагдової мережі UA0000320 — «Teteriv River Valley», розташований приблизно за 9,3 км у південно-західному напрямку. Ця територія охоплює один із найбільших у регіоні заплавних природних комплексів, що сформувався вздовж долини річки Тетерів. Він включає в себе водно-болотні, заплавні й прибережно-лісові оселища, які протягом тривалого часу залишалися малопорушеними. У межах цього природного комплексу зберігаються важливі види флори та фауни, занесені до міжнародних списків охорони, а також характерні поліські біотопи, що мають ключове значення для підтримання природних процесів у регіоні. Крім того, ця територія виконує функцію одного з основних екологічних коридорів, що забезпечує зв'язок між Поліссям та природними комплексами Київської області та суміжних регіонів.

На відстані близько 12 км у південному напрямку розташована інша важлива територія Смарагдової мережі — UA0000165 «Korostyshivskyi». Вона охоплює природні ландшафти Коростишівського району і містить у своїх межах поєднання лісових, болотних та частково гранітно-скельних комплексів. До складу цієї території входять проєктований національний природний парк «Коростишівський», місцеві заказники, гідрологічні та геологічні пам'ятки природи, що відносяться до найбільш цінних природних об'єктів області. Ця територія виконує функцію великого природного ядра і має важливе значення для підтримання екологічної цілісності центральної частини Житомирщини.

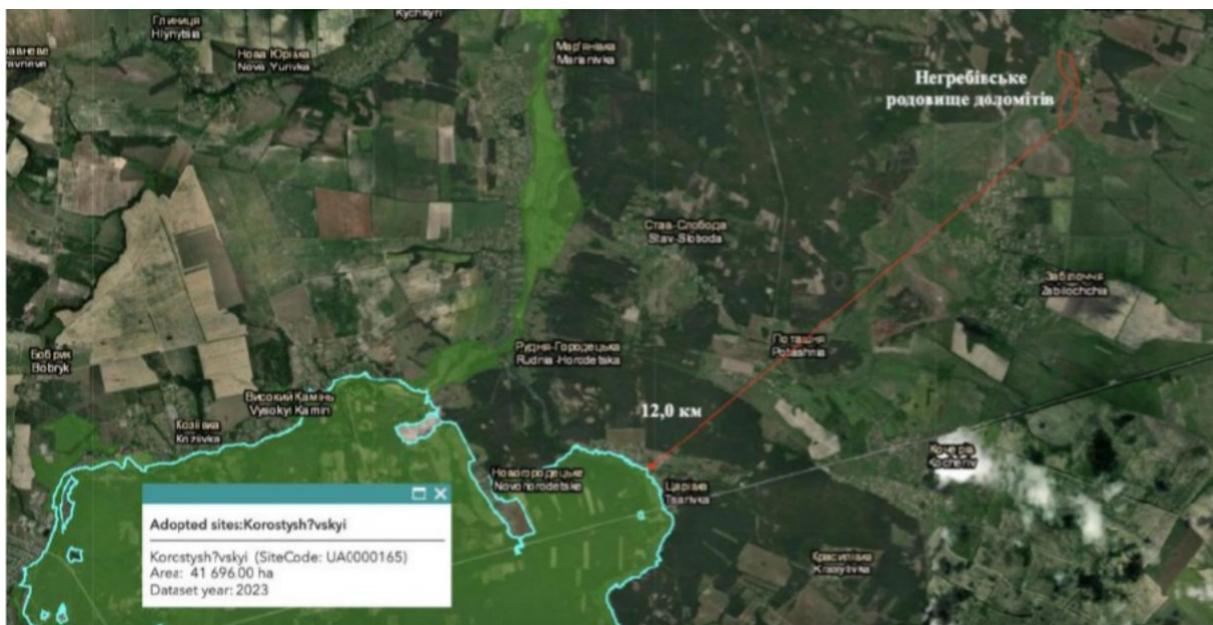

Рис. 3.3.2 Розташування Негребівського родовища доломітів відносно територій Смарагдової мережі Korostyshivskyi (UA0000165)

У межах зазначених об'єктів Смарагдової мережі зосереджені місця перебування низки рідкісних і охоронюваних видів, серед яких спостерігаються такі комахи, як красуня-діва *Calopteryx virgo*, махаон *Papilio machaon*, бражник скабіозовий *Hemaris tityus*, поліксена *Zerynthia polyxena*, мнемозина *Parnassius mnemosyne* та інші види, занесені до Червоної книги України. Ці таксони є індикаторами високої природної цінності території та наявності оселищ, придатних для їх існування. Натомість у межах Негребівського родовища під час польових обстежень такі види не були зареєстровані, що є очікуваним з огляду на відсутність природних комплексів, які відповідають їхнім екологічним вимогам.

Важливо підкреслити, що жоден із природних осередків Смарагдової мережі не має просторового чи екологічного накладання на ділянку планованої діяльності. Територія Негребівського родовища доломітів не охоплює жодного з оселищ, визначених у рамках Директиви ЄС щодо збереження природних середовищ існування, а також не містить біотопів, які могли б відповідати міжнародним природоохоронним критеріям. Навколишні території мають переважно антропогенно трансформований характер, що додатково знижує ймовірність концентрації рідкісних видів або формування цінних природних оселищ.

Ураховуючи просторову віддаленість об'єктів Смарагдової мережі, відсутність природних екологічних коридорів між ними та територією родовища, а також характер трансформацій навколишнього ландшафту, вплив планованої діяльності на Смарагдову мережу оцінюється як мінімальний і екологічно прийнятний. Територія родовища не створює загроз для природних комплексів міжнародної цінності та не впливає на їх екологічну стабільність.

3.4. Природні оселища та рослинні угруповання

Відбір ділянок до Смарагдової мережі здійснюється з урахуванням їхнього значення для охорони природних оселищ, визначених у Резолюції № 4 Постійного комітету Бернської конвенції. Саме відповідність цьому переліку є одним з основних та обов'язкових критеріїв, які визначають, чи може певна територія бути віднесена до числа оселищ європейського значення. У цьому контексті під час проведення передпроектного моніторингу біорізноманіття на території Негребівського родовища доломітів у період серпень – листопад 2025 року особливу увагу було приділено виявленню оселищ, що потенційно могли б відповідати типам, включеним до Резолюції № 4. Одночасно оцінювалися рослинні угруповання, які можуть бути споріднені з типами, занесеними до Зеленої книги України, або їхніми аналогами згідно з Національним каталогом біотопів України.

Польові обстеження, проведені в межах ліцензійної ділянки та прилягаючої санітарно-захисної зони, засвідчили, що безпосередньо на території планованої діяльності переважають похідні та антропогенно трансформовані екосистеми. Тут домінують різні типи лучних угруповань, пасовища, узбіччя доріг, ділянки вторинної

лучно-бур'янової рослинності та оселища, що сформувалися на техногенно порушених землях. Хоча ці території виконують окремі локальні екологічні функції, за своїми властивостями вони не відповідають критеріям природних оселищ, що потребують охорони відповідно до положень Бернської конвенції.

Лучні оселища представлені кількома варіантами залежно від рельєфу, ступеня зволоження та історії антропогенного впливу. На ділянках із більш стабільним режимом вологості трапляються фрагменти справжніх лучних комплексів, у складі яких домінують костриця лучна *Festuca pratensis*, тонконіг лучний *Poa pratensis* та тимофіївка *Phleum pratense*. Ці типи травостоїв вирізняються більшим ступенем зімкненості та наявністю видів, притаманних заплавному лукам. На підвищених, краще дренованих частинах рельєфу переважають оселища остепнених лук із домінуванням мітлиці виноградникової *Agrostis vinealis*, пирію сизого *Elytrigia intermedia* та тонконога вузьколистого *Poa angustifolia*. Наявність таких угруповань свідчить про тривалий антропогенний вплив, передусім випасання та певні зміни гідрологічного режиму, проте ці оселища зберігають окремі риси напівприродних типів.

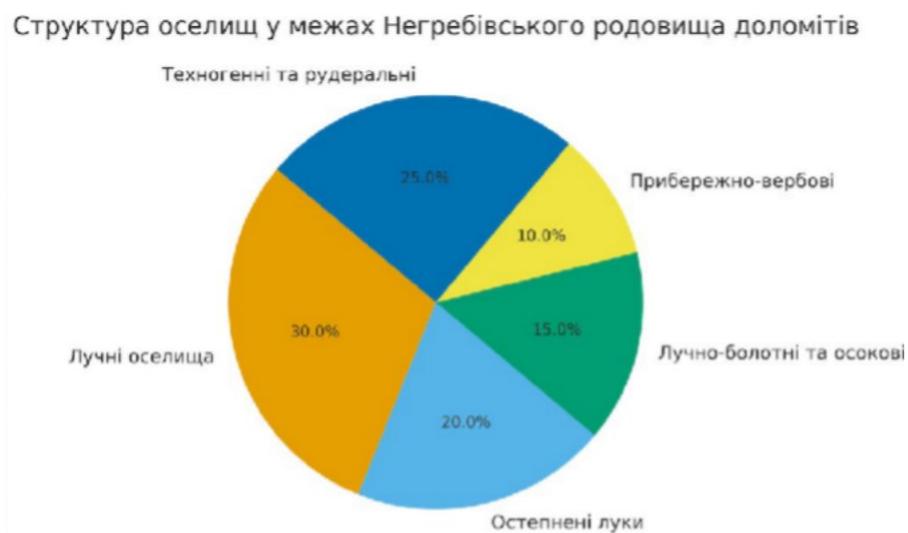

Рис. 3.4.1 – Структура основних типів оселищ у межах Негребівського родовища доломітів (за результатами передпроектного моніторингу 2025 р.)

У знижених елементах рельєфу, де відмічається тривале перезволоження, сформувалися лучно-болотні та осокові оселища. У їх складі домінують осока пухнастоплідна *Carex lasiocarpa* та пухівка піхвова *Eriophorum vaginatum*, які є типовими індикаторами підвищеної вологості ґрунту. Такі ділянки мають обмежений,

локальний характер, проте вони відіграють важливу роль у підтриманні гідрологічної рівноваги території, сприяють розвитку гідрофільної флори та створюють умови існування для окремих груп земноводних і вологолюбних видів безхребетних.

У прибережних частинах дрібних водотоків і меліоративних каналів присутні деревно-чагарникові оселища, сформовані здебільшого представниками роду верба *Salix*. Серед них відзначаються верба біла *Salix alba*, верба ламка *Salix fragilis*, а також чагарникові види — *Salix cinerea*, *Salix pentandra*, *Salix triandra*. Такі насадження виконують важливі екологічні функції: захищають береги від ерозії, створюють затінені мікрооселища, сприяють затриманню вологи та забезпечують умови для існування виду специфічних біокомплексів. Однак за ступенем природності та збереженості ці оселища не досягають рівня біотопів, що підлягають міжнародній охороні.

Важливою групою оселищ є техногенно змінені ділянки, що виникли внаслідок гірничих робіт. Тут домінують рудеральні угруповання, які є типовими для початкових стадій вторинної сукцесії. Серед найчастіше відмічених видів трапляються жовтушник дрібноцвітий *Erysimum cheiranthoides*, суріпиця звичайна *Barbarea vulgaris*, грицики звичайні *Capsella bursa-pastoris*, конюшина лучна *Trifolium pratense*, люцерна посівна *Medicago sativa*, люцерна хмелевидна *Medicago lupulina*, подорожник великий *Plantago major*, кульбаба лікарська *Taraxacum officinale*, пирій повзучий *Elytrigia repens*, розхідник звичайний *Glechoma hederacea*. Ці види сприяють закриттю відкритих техногенних субстратів, формуванню первинного ґрунтового-рослинного покриву та подальшим сукцесійним процесам, але не належать до угруповань, що мають природоохоронний статус.

Паралельно з аналізом основної території родовища розглядалися й прилеглі природні комплекси, передусім у долині річки Білка. Саме тут збереглися найбільш природні оселища, серед яких трапляються біотопи, споріднені з типами, описаними в Національному каталозі біотопів. У прибережній зоні річки відзначено ділянки, близькі до групи C1.22–C1.25, які охоплюють мілководні мезотрофні та евтрофні водойми із повільною течією або її практичною відсутністю. У цих біотопах сформовані характерні угруповання гідрофітів і гелофітів. Також зустрічаються локальні фрагменти оселищ, подібних до типу G1.114 — вербових заростей у межах стоячих або слабопроточних водойм, у складі яких переважають види роду *Salix* разом із супутньою вологолюбною рослинністю.

Ці прибережно-водні комплекси за межами ліцензійної ділянки мають значно вищу природну цінність у порівнянні з переважно вторинними та антропогенно трансформованими оселищами в межах самого родовища. Водночас, попри їх значущість, навіть ці біотопи не ідентифіковані як оселища, включені до переліку Резолюції № 4 Бернської конвенції.

Отже, результати передпроектного моніторингу засвідчують, що в межах Негребівського родовища доломітів відсутні природні оселища, які відповідають типам, визначеним Резолюцією № 4 Постійного комітету Бернської конвенції, а також рослинні угруповання, занесені до Зеленої книги України. Водночас у ширшому ландшафтному оточенні, зокрема в долині річки Білка, зберігаються оселища, що мають природоохоронне значення на регіональному рівні. Це слід ураховувати під час подальшого планування господарської діяльності та розроблення природоохоронних заходів, щоб уникнути можливого опосередкованого впливу на ці природні комплекси та забезпечити збереження їхнього екологічного значення.

РОЗДІЛ 4. ВИДИ ЧЕРВОНОЇ КНИГИ УКРАЇНИ

Під час проведення передпроектного моніторингу біорізноманіття на території Негребівського родовища доломітів у період серпень – листопад 2025 року особливу увагу було зосереджено на виявленні видів рослин і тварин, які відповідно до чинного природоохоронного законодавства України підлягають особливій охороні. Насамперед йшлося про таксони, включені до Червоної книги України як рідкісні, вразливі або такі, що перебувають під загрозою зникнення, а також види та природні оселища, охорона яких регламентується міжнародними зобов'язаннями держави. До таких міжнародних зобов'язань належать положення Бернської конвенції, що визначають охоронювані види та категорії природних оселищ, а також вимоги щодо збереження територій Смарагдової мережі, яка є європейським інструментом охорони рідкісних екосистем та видового різноманіття.

Моніторинг виконувався комплексно та охоплював як безпосередню ліцензійну ділянку родовища, так і прилеглі території, які можуть зазнавати опосередкованого впливу планованої діяльності, зокрема через можливі зміни стану ґрунтового покриву, рослинності чи гідрологічних умов. Такий підхід дозволив урахувати не лише фактичний стан видів і угруповань у межах родовища, а й потенційні екологічні зв'язки з навколишніми природними комплексами, що є важливою складовою оцінки можливих ризиків для охоронюваних таксонів та оселищ.

Польові обстеження проводилися комплексно: здійснювалися маршрутні огляди, оцінювалися потенційно придатні біотопи, аналізувалися рослинні угруповання та характерні екологічні умови, які могли б бути пов'язані з перебуванням охоронюваних видів. За результатами цих робіт встановлено, що в межах території Негребівського родовища доломітів **не виявлено жодного виду рослин або тварин, занесеного до Червоної книги України**. Такий результат є цілком очікуваним і логічно узгоджується з сучасним станом дослідженої території. У межах ділянки переважають антропогенно змінені біотопи, серед яких лучно-пасовищні угруповання різного ступеня трансформації, рудеральні комплекси на техногенно порушених землях, фрагменти деградованих лісових насаджень та прибережні смуги з участю чагарникових формацій виду *Salix*. Жодне з цих середовищ не створює сприятливих умов для існування видів, що мають високі екологічні вимоги або перебувають під охороною як рідкісні та зникаючі.

У ширшому ландшафтному контексті, згідно з даними, наведеними у доступних офіційних джерелах екологічної інформації Житомирської області та відповідних матеріалах PDF, на території природних масивів центральної частини Полісся трапляються окремі представники рідкісної фауни та ентомофауни. Поблизу найближчих територій Смарагдової мережі — «Teteriv River Valley» (UA0000320) та «Korostyshivskiy» (UA0000165), що знаходяться на відстані 9–12 км від родовища, відзначені такі види комах, занесені до Червоної книги України, як красуня-діва *Calopteryx virgo*, махаон *Papilio machaon*, бражник скабіозовий *Hemaris tityus*, поліксена *Zerynthia polyxena* та мнемозина *Parnassius mnemosyne*. Їх наявність у регіоні пояснюється високим рівнем збереженості природних лісових, болотних і заплавних біотопів у складі Смарагдової мережі. Однак під час польових досліджень у межах ліцензійної площі жоден із згаданих видів не був виявлений. Це підтверджує, що територія родовища не містить тих природних оселищ, з якими пов'язаний життєвий цикл цих рідкісних комах.

У фауністичних комплексах регіону також відомі інші рідкісні види, серед яких видра річкова *Lutra lutra* та вовк *Canis lupus*. Вони згадуються в екологічних характеристиках Житомирської області як такі, що трапляються переважно в межах великих лісових масивів та водно-болотних систем, зокрема в районах, де зберігається відносно природний стан ландшафтів. Згідно з матеріалами PDF, їхні типові місця мешкання тяжіють до структурно цілісних природних ядер регіону та великих річкових долин. Негребівське родовище, навпаки, характеризується значним ступенем антропогенності, порушенням структури ґрунту й рослинності, а також переважанням вторинних, нестабільних біотопів. Саме тому імовірність перебування цих видів у межах ліцензійної ділянки є вкрай низькою. Результати польового обстеження підтверджують це: жодних слідів їхньої життєдіяльності не виявлено.

Аналогічна ситуація характерна і для флори. У природних умовах центрального Полісся трапляються місця зростання рідкісних видів, зокрема сон розкритий *Pulsatilla patens*, конвалія травнева *Convallaria majalis*, лілія лісова *Lilium martagon* та інші охоронювані рослини. Однак вони наведені у природоохоронній літературі як види, що збереглися у межах добре збережених лісових масивів, заповідних територій та напівприродних лук, які значно віддалені від Негребівського родовища. На самій ділянці планованої діяльності таких рослинних угруповань та відповідних середовищ існування

не виявлено. Угруповання, що належать до Зеленої книги України, також не були зафіксовані.

Загальна оцінка результатів передпроектного моніторингу свідчить, що територія Негребівського родовища доломітів не є осередком концентрації рідкісних, вразливих або екологічно вибагливих видів флори та фауни. Її сучасний рослинний та тваринний світ відображає переважно вторинний, антропогенно змінений характер довкілля, сформований багаторічним господарським використанням та техногенною трансформацією ландшафту. Відсутність видів, занесених до Червоної книги України, підтверджує, що реалізація планованої діяльності не створюватиме загроз для охоронюваних таксонів на національному рівні, що є важливим аргументом при оцінці екологічної прийнятності та допустимості даного проекту.

РОЗДІЛ 5. СТАН РОСЛИННОСТІ ТА ОСЕЛИЩ

Оцінка стану рослинності та оселищ Негребівського родовища доломітів свідчить, що сучасний рослинний покрив території є результатом багаторічної взаємодії природних процесів та давніх, накопичених антропогенних впливів. У межах ділянки простежуються окремі структурні елементи, що збереглися від природних комплексів заплави річки Білка, проте більшість рослинних угруповань репрезентують перехідні, похідні або вторинні стадії розвитку. Такі стадії є типовими для територій, які впродовж тривалого часу зазнавали різноманітних форм господарського використання, включаючи випасання, часткову меліорацію та гірничо-технічні втручання. Сучасний вигляд рослинного покриву є наслідком довготривалої сукцесійної динаміки, що визначила структуру фітоценозів на всій площі родовища.

На загальному фоні території спостерігається чітка тенденція до стабілізації рослинного покриву. Це проявляється у поступовому формуванні суцільного, відносно однорідного трав'яного шару навіть на тих ділянках, де ґрунт був раніше механічно порушений у процесі гірничих робіт. Рослинність виконує функцію природного укріплення поверхні, сприяє зменшенню ризику ерозії та забезпечує накопичення органічної речовини, що, у свою чергу, приводить до поступового формування нового гумусового горизонту. Така здатність до самовідновлення є показником того, що територія зберігає екологічний потенціал для природної регенерації навіть за умов значної історичної трансформації.

Водночас у межах родовища чітко простежуються відмінності між ділянками, де природна структура збереглася краще, та територіями, що зазнали прямого механічного або гідрологічного втручання. На відносно непорушених площах рослинний покрив демонструє високий рівень стійкості та стабільності: травостій має добру зімкненість, видовий склад є відносно збалансованим, а ознак активного поширення інвазійних видів не зафіксовано. Це свідчить, що навіть в умовах часткового техногенного впливу фітоценози мають достатній адаптаційний потенціал і здатні підтримувати природний характер рослинного покриву.

Інша ситуація характерна для ділянок, де рельєф було змінено, поверхню ґрунту — порушено або частково оголено. Тут рослинність перебуває на ранніх або проміжних стадіях сукцесії. Переважають види-піонери, що відзначаються високою стійкістю до

порушень і здатністю швидко заселяти відкриті субстрати. Ступінь відновлення таких ділянок є неоднорідним: на окремих майданчиках уже сформовано суцільний дерновий шар, тоді як інші зберігають фрагментарний характер покриття або представлені малостійкими угрупованнями, чия структура може змінюватися під впливом навіть незначних зовнішніх факторів. Такі ділянки є потенційно вразливими та потребують особливо уважного врахування під час планування господарської діяльності, оскільки їхня стійкість до зовнішніх впливів нижча, ніж у відносно природних зон.

Прибережні оселища вздовж каналів та малих водотоків відіграють роль своєрідних буферних елементів у ландшафтній структурі родовища. Попри те, що ці зони зазнали впливу меліоративних заходів у минулому, вони зберегли здатність підтримувати підвищену вологість ґрунту та забезпечують мікрооселища для видів, що тяжіють до вологих умов існування. Їхній стан можна визначити як загалом задовільний, проте водночас вони залишаються чутливими до потенційних змін гідрологічного режиму, які можуть бути спричинені подальшою діяльністю. Будь-які зміни у водному балансі можуть вплинути на видовий склад, ступінь зімкненості рослинності та загальну екологічну стабільність цих оселищ.

У межах території родовища не виявлено природних оселищ, які були б віднесені до типів, визначених Резолюцією № 4 Бернської конвенції, а також не зафіксовано угруповань, внесених до Зеленої книги України. Це свідчить про те, що рослинний покрив дослідженої ділянки не належить до категорій з високою природоохоронною цінністю і не формує таких природних комплексів, які потребують спеціальних заходів охорони на національному чи міжнародному рівні.

Загалом стан рослинності та оселищ Негребівського родовища доломітів можна охарактеризувати як стабільний у межах антропогенно зміненого середовища. Територія не демонструє ознак активних деградаційних процесів: відсутні явища масового висихання рослинності, інтенсивного поширення інвазійних видів або зменшення рослинного покриття. Водночас на ділянках із порушеним ґрунтовим профілем продовжуються природні сукцесійні процеси, що є характерною реакцією екосистеми на попередні техногенні впливи та свідчить про її здатність до відновлення. Сукцесійна динаміка визначає напрям і темпи формування нового рослинного покриву, що важливо враховувати при плануванні майбутніх природоохоронних заходів і режимів використання території.

РОЗДІЛ 6. ПОТЕНЦІЙНІ ФАКТОРИ РИЗИКУ

Оцінка потенційних факторів ризику для природних компонентів території Негребівського родовища доломітів ґрунтується на комплексному аналізі екологічних особливостей місцевості, просторових характеристик ландшафту, стану сучасних оселищ і рослинних угруповань, а також історії їх формування. Територія характеризується довготривалою взаємодією природних та антропогенних процесів, що зумовило формування мозаїчної структури біотопів різного ступеня збереженості. У таких умовах окремі ризикові чинники є властивими самому середовищу й можуть впливати на стійкість фітоценозів навіть незалежно від будь-якої нової діяльності. Їхній аналіз дає можливість визначити найбільш чутливі компоненти екосистеми, ідентифікувати потенційні зони вразливості та встановити межі екологічної стійкості території.

Одним з ключових природних чинників, здатних впливати на структуру та динаміку рослинності, є зміна гідрологічного режиму. Для заплавних територій, у тому числі заплави річки Білка, характерні сезонні та міжсезонні коливання рівня зволоження ґрунтів. Ці коливання залежать від кількості атмосферних опадів, загального водного балансу регіону та стану меліоративної мережі, що частково втратила первинну функціональність. Водний режим є критичним фактором для лучно-болотних і прилягаючих до них вологих оселищ, де стабільність рослинних угруповань значною мірою визначається саме підтриманням природної вологості. Зниження рівня зволоження може спричинити деградацію вологолюбних видів та формування ксерофітних угруповань. Натомість тривале перезволоження призводить до формування болотних мікрооселищ, що витісняють типові лучні види. Таким чином, гідрологічний режим є одним із найбільш чутливих і найменш стабільних природних чинників, що визначає потенційну вразливість частини біотопів території.

Другим важливим чинником ризику є підвищена вразливість вторинних угруповань, які сформувалися внаслідок впливу минулої гірничої діяльності. Території із порушеним ґрунтовим профілем, зокрема відвали, ділянки з оголеними субстратами, локальні пониження або навпаки штучно вирівняні поверхні, характеризуються нижчою екологічною стійкістю порівняно з природними або напівприродними оселищами. На таких ділянках часто формується неглибокий, нерівномірний рослинний покрив, який може бути легко пошкоджений ерозійними процесами під час інтенсивних дощів або

весняного водопілля. Оскільки сукцесійні процеси тут перебувають лише на ранніх стадіях, фітоценози є нестабільними, їхня витривалість значною мірою залежить від темпу становлення дернового шару та здатності рослинних угруповань ефективно утримувати ґрунт і попереджувати ерозію.

Фрагментація оселищ становить окремий тип екологічних ризиків, особливо характерний для територій, де природні біотопи чергуються з порушеними ділянками або сільськогосподарськими угіддями. Мозаїчна структура території Негребівського родовища доломітів спричиняє переривчастість екологічної цілісності середовища. Внаслідок цього переміщення дрібних тварин, поширення рослин та функціонування локальних популяцій можуть бути обмеженими. Фрагментація зменшує стійкість біотичних зв'язків, впливає на обмін генетичного матеріалу між групами організмів та знижує здатність екосистеми протистояти зовнішнім впливам. Хоча територія родовища формально не є частиною екологічної мережі, просторове роздібнення оселищ потенційно впливає на екологічну якість середовища та може ускладнювати природне відновлення.

Прибережні смуги уздовж каналів та малих водотоків відіграють важливу буферну роль, забезпечуючи перехід між водними та наземними компонентами ландшафту. Їхнє екологічне значення полягає у стабілізації берегів, регулюванні мікроклімату, підтриманні підвищеної вологості та створенні умов для існування вологолюбних рослин і тварин. Проте ці оселища є вразливими до механічних порушень, зміни русел водотоків, засмічення, надмірного випасання та розвитку рудеральних видів, які можуть поступово витіснити природний рослинний покрив. Порушення буферних смуг може зумовити локальне зниження рівня біорізноманіття, особливо для видів, що тяжіють до прибережних екоотопів і залежать від специфічних умов вологості.

Поширення рудеральних видів є ще одним фактором ризику, що має особливе значення на територіях, де ґрунти були порушені внаслідок техногенної діяльності. Рудеральні види — це представники флори, здатні швидко колонізувати відкриті субстрати та ефективно конкурувати з місцевими таксонами, особливо на ранніх сукцесійних стадіях. Умови, що сформувалися на частині території родовища, сприяють закріпленню таких видів. За відсутності природного біотичного контролю (наприклад, конкуренції з боку стабільних угруповань) рудеральна рослинність може сповільнювати

або навіть блокувати відновлення більш екологічно цінних угруповань. Це особливо важливо для територій із тривалими сукцесійними процесами.

У ширшому екологічному контексті певну вразливість мають також лучні ділянки, чия структура значною мірою залежить від стабільності режиму використання — зокрема сінокісного чи пасовищного. Зміна інтенсивності такого використання, його повне припинення або навпаки — надмірне навантаження — може призвести до небажаних змін: заростання чагарниками, деградації дернового шару або інтенсифікації вторинної сукцесії. Хоча подібна динаміка є природною складовою розвитку лук, вона здатна впливати на видовий склад та загальну структуру фітоценозів, що, своєю чергою, змінює екологічні характеристики території.

Загалом результати оцінки показують, що виявлені потенційні фактори ризику не становлять критичної загрози для функціонування екосистем Негребівського родовища доломітів за умов збереження сучасного рівня навантаження. Водночас ці фактори ідентифікують ті компоненти середовища, які можуть бути чутливими до змін гідрологічного режиму, механічних впливів або порушення природної рівноваги біотичних процесів. Їхнє урахування є необхідним під час планування подальшої діяльності, оскільки це дозволить зберегти екологічну стабільність території та мінімізувати можливі негативні наслідки.

ВИСНОВКИ

Передпроектний моніторинг біорізноманіття, проведений на території Негребівського родовища доломітів у період серпень – листопад 2025 року, дав можливість сформулювати розгорнуте уявлення про природні умови ділянки, її екологічні властивості та чинники, що визначають сучасний стан рослинних і тваринних компонентів. Отримані дані стали основою комплексної оцінки території, що дозволяє достовірно характеризувати структуру оселищ, ступінь їхньої трансформації та фітоценотичну та зоогеографічну специфіку ландшафту. За результатами обстежень встановлено, що природні характеристики території формуються під впливом поєднання заплавної умов річки Білка, рельєфних особливостей та багаторічної трансформації землекористування. Це спричинило домінування на території родовища вторинних рослинних угруповань, що виникли на місці історичних гірничих порушень та тривалого сільськогосподарського використання земель.

Рослинність території представлена переважно комплексом природно-похідних і антропогенно змінених угруповань різного ступеня сукцесійної зрілості. Природні елементи рослинного покриву збереглися локально, у вигляді фрагментів лучних, остепнених та вологих ділянок, що відповідають типовим умовам Полісся й характеризуються специфічними видовими комбінаціями. Проте значну частину території займають угруповання, які перебувають на стадії вторинної сукцесії: вони вирізняються підвищеною екологічною пластичністю, стійкістю до коливань умов середовища та здатністю адаптуватися до порушених ґрунтів. Під час обстеження не зафіксовано ознак різкої деградації рослинності, масового усихання або втрати покриву, що свідчить про стабільний сукцесійний розвиток рослинних угруповань у межах сучасних умов.

Аналіз стану природних оселищ підтвердив, що територія Негребівського родовища не містить природних комплексів, які були б віднесені до типів, визначених Резолюцією № 4 Постійного комітету Бернської конвенції. Також не виявлено угруповань, включених до Зеленої книги України. Виявлені біотопи належать до широкого спектра вторинних, трансформованих і напівприродних екосистем, характерних для ландшафтів із тривалою історією господарської діяльності. У прибережній зоні річки Білка збереглися окремі елементи природної прибережно-водної рослинності, проте ці ділянки не перетинаються з територією планованої діяльності, не

утворюють із нею екологічних коридорів та не відповідають міжнародним природоохоронним критеріям.

У фауністичному вимірі територія родовища не є осередком концентрації рідкісних, вразливих або екологічно спеціалізованих видів. Під час моніторингу не виявлено жодних представників флори чи фауни, занесених до Червоної книги України. Це повністю узгоджується із загальним характером рослинності території, ступенем антропогенної трансформації оселищ та історією землекористування. Рідкісні та чутливі види, відомі в ширшому регіональному контексті, тяжіють до природніших територій — перш за все до елементів Смарагдової мережі, що зосереджені у великих лісових і заплавних масивах на значній відстані (9–12 км) від родовища. Ці території не мають екологічного чи функціонального зв'язку з ліцензійною площею та не перебувають у зоні її впливу.

Аналіз просторового контексту показав, що Негребівське родовище не належить до природно-заповідного фонду України та не входить до регіональної екологічної мережі Житомирської області. Територія також не перебуває в межах або у безпосередній близькості до жодного об'єкта Смарагдової мережі. Найближчі природоохоронні території — Довбисько-Мальованська сполучна територія міжрегіонального рівня, Тетерівський природний коридор та Коростишівська ключова ділянка національного рівня — розташовані на істотній віддаленості та не формують структурних зв'язків із ділянкою родовища. Це свідчить, що навіть теоретичний ризик транзитивного чи опосередкованого впливу господарської діяльності на природоохоронні об'єкти міжнародного або національного значення відсутній.

Зведена екологічна оцінка території підтверджує, що стан рослинності і оселищ Негребівського родовища є стабільним у межах сформованих антропогенних умов. Природні елементи ландшафту зберігають свою екологічну функціональність, забезпечуючи підтримання локального видового різноманіття, а порушені ділянки демонструють чітко виражені процеси природної регенерації. Ознак критичних чи незворотних деградаційних змін не встановлено. Не спостерігається поширення інвазійної рослинності, втрати рослинного покриву або порушення стабільності фітоценозів. Розвиток вторинних сукцесійних процесів відповідає природній динаміці території та підтверджує її здатність до екологічного самовідновлення.

Таким чином, отримані результати моніторингу формують надійну та обґрунтовану базу для подальшої екологічної оцінки впливу планованої діяльності на довкілля. На момент завершення обстежень територія не містить жодних рідкісних, цінних або вразливих природних компонентів, які вимагали б спеціального охоронного режиму чи могли б виступати чинником підвищеної екологічної чутливості. Це свідчить про відсутність підстав для обмеження планованої діяльності з точки зору збереження природних комплексів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» : Закон України від 23 травня 2017 р. № 2059-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 29. – Ст. 315.
2. Закон України «Про Червону книгу України» : Закон України від 7 лютого 2002 р. № 3055-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 30. – Ст. 201.
3. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» : Закон України від 16 червня 1992 р. № 2456-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 502.
4. Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats (Bern Convention). – Strasbourg : Council of Europe, 1979. – 32 p.
5. Resolution No. 4 (1996) on the listing of habitats of European importance. Standing Committee to the Bern Convention. – Strasbourg : Council of Europe, 1996. – 66 p.
6. Смарагдова мережа Європи : методичні рекомендації щодо ідентифікації та картування оселищ. – Київ : Міністерство екології та природних ресурсів України, 2020. – 112 с.
7. Національний каталог біотопів України / за ред. О. А. Адаменка, О. В. Куземка та ін. – Київ : LAT&K, 2019. – 451 с.
8. Зелена книга України / за ред. Я. П. Дідуха. – Київ : Наукова думка, 2009. – 448 с.
9. Регіональна схема екологічної мережі Житомирської області. – Рішення Житомирської обласної ради від 11 травня 2010 р. № 1080.
10. ДСП 173-96. Державні санітарні правила планування та забудови населених пунктів. – Київ : МОЗ України, 1996. – 57 с.
11. Топографічні, кадастрові та картографічні матеріали території Негребівського родовища доломітів. – Публічна кадастрова карта України, дані землеустрою.
12. Червона книга України. Рослинний світ. / за ред. Я. П. Дідуха. – Київ : Глобалконсалтинг, 2009. – 912 с.
13. Червона книга України. Тваринний світ. / за ред. І. А. Акімової. – Київ : Глобалконсалтинг, 2009. – 624 с.
14. Фіторізноманіття України. Теоретичні основи, методи, результати інвентаризації. / за ред. Я. П. Дідуха. – Київ : Наукова думка, 2011. – 576 с.

15. Антропогенна трансформація рослинного покриву України. / Дідух Я. П., Шеляг-Сосонко Ю. Р. – Київ : Наукова думка, 2003. – 452 с.
16. Геоботанічне районування України / за ред. М. А. Голубця. – Львів : НТШ, 2015. – 128 с.
17. Біорізноманіття Полісся України: стан та охорона. – Житомир : Вид-во ЖДУ, 2018. – 212 с.
18. Екомережа України : науково-практичні засади формування. / за ред. Ю. Р. Шеляг-Сосонка. – Київ : Наукова думка, 2001. – 400 с.
19. Habitat Directive Interpretation Manual. – European Union, DG Environment, 2013. – 144 p.
20. European Red List of Habitats. – Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2016. – 64 p.
21. Рідкісні та зникаючі види флори Житомирської області. – Житомир, 2016. – 145 с.
22. Методика польових геоботанічних досліджень. – Київ : Фітосоціоцентр, 2014. – 302 с.
23. Екологічний атлас України. – Київ : Мінприроди України, 2014. – 200 с.